

*Кривизюк Л.П., кандидат історичних наук,
заступник завідувача кафедри військової під-
готовки Національної академії сухопутних
військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
(м. Львів, Україна)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9094-4061>

ЗАСТОСУВАННЯ БРОНЕТАНКОВИХ І МЕХАНІЗОВАНИХ ВІЙСЬК У КИЇВСЬКІЙ ОБОРОННІЙ ОПЕРАЦІЇ 1943 РОКУ

Стаття присвячена дослідженню застосування бронетанкових і механізованих військ в ході стратегічного наступу фронтової оборонної операції. Розкриттю воєнного мистецтва Київської оборонної операції у застосуванні танкових військ у складі першого ешелону військ фронту під час утримання київського стратегічного плацдарму. Проаналізовано специфічні дії танкового об'єднання з переходом до оборони під час стрімкого наступу і ведення бою до підходу стрілецьких з'єднань самостійно.

***Ключові слова:** Друга світова війна, 1-й Український фронт, Київська оборонна операція, танкова армія, корпус, бригада.*

Постановка проблеми. Ще під час Курської битви у 1943 р. Ставка Верховного Головнокомандування (ВГК) Збройних Сил СРСР спланувала розгорнути наступ на широкому фронті від Великих Лук до Азовського моря. Основні зусилля були зосереджені на південно-західному стратегічному напрямку. Війська Центрального, Воронежського, Степового, Південно-Західного і Південного фронтів отримали завдання розгромити головне угруповання вермахту на південному крилі німецько-радянського фронту, звільнити Лівобережну Україну і Донбас, форсувати Дніпро і захопити плацдарми на правому березі річки.

Битва за Дніпро почалася на різних напрямках і складалася з декількох об'єднаних загальним замислом Ставки ВГК операцій груп фронтів.

Завдання Воронежського фронту¹ (командувач — генерал армії М.Ф. Ватутін) полягало у проведенні Київської стратегічної наступальної операції. В ході операції війська фронту звільнили Київ і глибоко вклинившись в оборону противника на стику груп армій «Центр» і «Південь», створили на правому березі Дніпра стратегічний плацдарм.

Німецьке командування неабияк стурбував вихід до Фастова і Житомира радянських військ, які нависли

¹ 3 20 жовтня 1-й Український фронт (1 УФ).

над усім південним крилом групи армій «Південь». Як пізніше писав, оцінюючи обстановку, що склалася К. Типпельскірх, тільки контрнаступом проти лівого крила військ, що прорвалися, результатом якого повинно було стати захоплення Києва, ще можна було зупинити противника [1, с. 441].

З запеклими боями війська 1 УФ продовжували наступ у західному напрямку і 12 листопада, звільнивши Житомир, вийшли на фронт Чорнобиль, Малин, Житомир, Фастів, Трипілля [2, с. 385–386]. У ході наступу смуги фронту і його армій значно розширилися, а отже і оперативна щільність наступаючих військ зменшилася, уповільнювалися темпи наступу, бойовий порядок ставав більш чутливим до контрудару противника. Під час боротьби за Київ і розширення Лютізького плацдарму фланги 1 УФ оголилися.

У той же час командування вермахту продовжувало нарощувати свої сили в районах Козятина та Білої Церкви за рахунок перекидання резервів з інших напрямків.

Ставка ВГК, своєчасно оцінивши загрозу нанесення ворогом сильного удару по угрупованню військ 1 УФ, що наступали, 12 листопада вказала командувачу фронтом на те, що «завзятість противника і його контратаки на фронті Фастів, Трипілля і зосередження тут основного танкового угруповання німців говорить про те, що противник, даючи можли-

вість просуватися нам на захід, збирає сили для удару під корінь, у напрямку на Фастів, Київ». Командувач фронтом отримав наказ тимчасово призупинити просування в центрі його смуги, відбити удар німецьких військ і не допустити їх прориву до Києва з півдня [3, с. 236]. Війська 1 УФ приступили до проведення Київської оборонної операції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографія проблеми щодо висвітлення Київської оборонної операції, досить обмежена. В радянській історіографії, через комуністичну ідеологію, особливо після досягнутих успіхів під час Сталінградської і Курської битв сприймалися виключно переможні дії Червоної армії, тобто наступальні. Київська оборонна операція після закінчення війни в оперативному нарисі «Наступ 1-го Українського (Воронезького) фронту на Київському напрямку в 1943 році» виданий військово-історичним управлінням Генерального штабу Червоної армії (ЧА), який увійшов до збірника [4], а згодом і військово-історичний нарис [2] розглядалася як третій, завершальний етап Київської наступальної операції. Це вже пізніше військові історики виділили в окрему операцію. У фундаментальних працях [11, 12] як окрема операція не розглядається. Неможливо оминати спогади і мемуари учасників тих подій [6, 13, 16]. Безпосередню увагу бронетанковим і механізованим військам як роду військ ви-

разили у своїх публікаціях [5, 9, 14]. У вітчизняній історіографії досліджувана проблема піднімалась але не знайшла свого належного висвітлення бронетанкових і механізованих військ у Київській оборонній операції. У будь-якому разі, у вивченні Київської битви не слід ставити крапку.

Мета статті — визначити роль і значення бронетанкових і механізованих військ у ході Київської оборонної операції та внесок у розвиток оперативного мистецтва їх дій під час маневру і масованого застосування на загрозливих напрямках, а також у складі першого ешелону військ фронту.

Виклад основного матеріалу. ВГК вермахту, прагнучи знову оволодіти ініціативою і відновити оборону по Дніпру, відмовилося від раніше запланованого удару в нижній течії річки. З цією метою було проведене перегрупування основних сил 4-ї танкової армії² (ТА) (командувач — генерал-полковник Е. Раус) із заходу висувалися стратегічні резерви у складі п'яти дивізій на київський напрям для проведення контрнаступу. У районах на південний захід від Фастова і південніше Житомира було зосереджене ударне угруповання у складі 48-го танкового (тк), 13-го армійського (ак) корпусів і оперативної групи «Маттенклот». Це угруповання за підтримки авіації 4-го повітряного флоту (ПФ) отримало завдання розгромити головні сили

² У складі тридцяти дивізій.

1 УФ, оволодіти Києвом і ліквідувати плацдарм радянських військ на правому березі Дніпра [5, с. 442]. Ще 6 листопада розпочалося перекидання дивізії СС «Рейх» з Букринського плацдарму під Фастів і дивізії СС «Лейбштандарт Адольф Гітлер» з району Кіровограда по залізниці в Білу Церкву для дій на фастівському напрямку. Останні частини дивізії СС «Лейбштандарт Адольф Гітлер» і частини 1-ї танкової дивізії (тд) прибули під Фастів 14 листопада.

Німецьким командуванням був задуманий контрудар, який, за свідченням Е. Манштейна, «повинні були нанести три ... свіжі танкові дивізії (25-а, 1-а і «Лейбштандарт») під загальним керівництвом штабу 48 тк в напрямку на південний захід танкових з'єднань противника, що висувалися від Києва. Ця група противника в той момент являла собою найбільшу загрозу» [6, с. 568]. Командування вермахту була зроблена ставка на техніку. Тільки в трьох дивізіях і окремому батальйоні важких танків, що прибули налічувалося 170 новітніх танків «пантера» і 72 «тигра» [7, р. 117].

На момент переходу до оборони до складу 1 УФ входили: 27 армія (А) (командувач — генерал-лейтенант С.Г. Трофименко), 40 А (командувач — генерал-лейтенант Ф.Ф. Жмаченко), 47 А (командувач — генерал-лейтенант В.С. Поленов), 38 А³ (командувач — гене-

³ До складу 38 А входив 39 отп.

рал-полковник Н.Є. Чибісов), 60 А⁴ (командувач — генерал-лейтенант І.Д. Черняхівський), 13 А⁵ (командувач — генерал-лейтенант М.П. Пухов), 2-а повітряна армія (ПА) (командувач — генерал-лейтенант авіації С.А. Красовський), 3 гв. ТА⁶ (командувач — генерал-лейтенант П.С. Рибалко), 8 гв. тк (командир — генерал-лейтенант т/в О.Ф. Попов), 10 тк (командир — генерал-майор т/в О.В. Михайлович), 5 гв. тк (командир — генерал-лейтенант т/в А.Г. Кравченко), 3 гв. механізований корпус (мк) (командир — генерал-лейтенант т/в В.Т. Обухов), 1 гв. кавалерійський корпус⁷ (кк) (командир — генерал-лейтенант В.К. Баранов), 7-й артилерійський корпус (ак) прориву (командир — генерал-майор артилерії П.М. Корольков). [8, с. 278–281, 306–309].

Для посилення фронту в його склад передавалися 1 гв. А (командувач — генерал-полковник А.А. Гречко) і 25 тк (командир — генерал-майор т/в Ф.Г. Анікушкін), які повинні були розвантажитися до 26 листопада на станціях Бровари і Дарниця. Ставка ВГК вимагала від командувача фронтом для посилення лівого флангу 38 А на ділянці Фастів, Трипілля перекинути диві-

зії, що знімаються з Щучинського і Букринського⁸ плацдармів, а також направити п'ять-шість стрілецьких дивізій (сд) за рахунок 60 А⁹ і правого флангу 38 А. Після закінчення перегруповання і з підходом 1 гв. А і 25 тк генерал армії М.Ф. Ватутін отримав завдання розгромити білоцерківське угруповання противника і лівим крилом фронту оволодіти районом Попельня, Біла Церква, Кагарлик, після чого знову форсувати наступ на Козятинському напрямку [3, с. 236].

Згідно рішення командувача фронтом 38 А займала оборону на фронті Кам'янка (15 км на північний захід від Житомира), Долина (12 км на захід від Дніпра). 1 гв. кк отримав завдання утримувати район Житомира, а на південний захід і південь займали оборону 23, 21, 50 і 51 ск. 3 гв. ТА посилені 232 і 340 сд 38 А отримала завдання обороняти район Фастова. Ділянку фронту від Долини до Дніпра займала 40 А¹⁰. Найбільш небезпечний напрямок Васильків, Фастів було посилено 7 ак прориву. За 38 А займали оборону 10 тк і 8 гв. тк. Основним завданням 38 А і 3 гв. ТА було не допустити прориву противника у північному та північно-східному напрямках.

⁴ До складу 60 А входили: 129 і 150 тбр, 69 отп.

⁵ До складу 13 А входили: 93 отбр, 1831 і 1882 самохідно-артилерійські полки (сап).

⁶ До складу 3 гв. ТА входили: 6 гв. тк, 7 гв. тк, 9 мк, 91 окрема танкова бригада (отбр).

⁷ До складу 1 гв. кк входили 61-й, 87-й і 230-й танкові полки (тп).

⁸ З букринського плацдарму перекидалися 10 тк і 8 гв. тк.

⁹ Із 60 А в 38 А передавався 17-й гв. стрілецький корпус (ск) і 7-а гв. винищувально-протитанкова бригада.

¹⁰ Яка виводилася з Букринського плацдарму. До її складу вводилися 51 ск, 5 гв. тк, 8 гв. тк і 10 тк, 13 артилерійська дивізія (ад).

З 13 листопада війська фронту центром і лівим крилом проводили оборонну операцію, а правим крилом (13 А і 60 А) продовжували наступ. Одночасно командування вермахту перегруповувало свої війська в районі південно-західніше Фастова і на південь від Житомира, продовжувало їх посилювати за рахунок перекидання з'єднань з інших ділянок фронту і прибуття нових з Західної Європи [2, с. 387].

Противник не зумівши захопити Фастів ударом південного сходу, зробив спробу обійти місто з заходу і захопив Корнін. Командувач 3 гв. ТА отримав завдання продовжувати оборону району Фастова, виділити рухому танкову рухому групу і знищити противника, що прорвався в Корнін. До складу групи¹¹ ввійшли: 51 і 53 гв. тбр 6 гв. тк, а також 54 і 56 тбр 7 гв. тк під загальним керівництвом командира 7 гв. тк генерал-майора т/в К.Ф. Сулейкова. На ранок 14 листопада рухома танкова група вийшла в район Соловіївка, Турбовка. А 22 мотострілецька бригада (мсбр) і 9 мк спільно з 232 і 340 сд до 15 год. очистили від противника Фастовець, а в ніч з 15 на 16 листопада передавши оборону Фастова 50 ск попрямували в район Брусилова [9, с. 244–245].

Втративши 38 танків і 25 машин з піхотою, німецьке командування відмовилося від подальших спроб

прорватися до Києва збоку Фастова і прийняло нове рішення прорватися на Київ через Брусилів, нанісши удар уздовж шосе Київ-Житомир. З цією метою танкове угруповання противника було перегруповане в район Житомира [10, с. 352].

Гітлерівському командуванню вдалося зосередити на житомирсько-київському напрямку 15 дивізій, в тому числі 7 танкових і моторизовану [11, с. 261].

15 листопада противник, завершивши перегруповання, перейшов у наступ з району на захід від Фастова на Брусилів і з району південніше Житомира на Радомишль. Рухома танкова група весь день вела бій проти частин 25 тд і дивізії СС «Лейбштандарт СС Адольф Гітлер», але близько 18 год. під натиском противника залишила Соловіївку, відійшовши в район Морозівка, Кравковщини. Під час бою за день було втрачено 24 танки і 3 САУ, 4 7,62-мм гармати. У чотирьох бригадах рухомої групи залишився 21 танк. На посилення групи були поспіхом перекинуті 52 і 53 гв. тбр в район Хомутця. Частини 9 мк з тимчасово підпорядкованою йому 23 гв. мсбр, здавши позиції південніше Фастова частинам 50 ск, зосереджувалися на східному березі Ірпіня фронтом на захід на ділянці Ярошівка-Веприк-Волиця [9, с. 248–249].

15 листопада, коли в смузі 38 А вже йшли запеклі бої з атакуючим потужним танковим угрупованням

¹¹ Група нараховувала 59 танків.

противника, армії правого крила фронту — 13 А і 60 А продовжували наступ на захід. 17 листопада війська 60 А армії звільнили великий вузол доріг Коростень, а на наступний день 13 А вибила противника з м. Єльська і вийшли до Овруча 12, с. 342]. В результаті залізниця на р. Мозир була перерізана і зв'язок між групами армій «Центр» і «Південь» перерваний.

Над ударним угрупованням противника, яке зосередило свої зусилля на столицю України, нависла загроза з півночі і заходу, з боку Коростеня і Житомира¹². І саме це продиктувало німецькому командуванню необхідність наступати на Житомир і цим послабити свої сили, що наступали на Київ. Однак і після 20 листопада загроза удару у фланг і в тил ударного угруповання вермахта продовжувала існувати і відволікала частину його сил [13, с. 203].

Протягом 16–17 листопада корнінське угруповання противника продовжувало розвивати наступ у північно-східному напрямку, обходячи Брусилів зі сходу. Рухома танкова група під натиском противника змушена була відійти до шосе Брусилів — Дідівщина [14, с. 393]. 17 листопада командувач 3 гв. ТА отримав наказ від командувача фронтом зосередити основні сили армії в районі Брусиліва з метою не допустити подальшого розвитку про-

тивником прориву в північно-східному напрямку і захоплення Брусиліва [15, ф. 315. оп. 4440. спр. 129. арк. 73–74]. 6 гв. тк зайняв оборону на західних і південно-західних підступах до Брусиліва, 9 мк — на південних, а 7 гв. тк — уздовж шосе Брусилів — Дідівщина. Протягом трьох днів війська армії відбивали неодноразові атаки противника. І тільки 23 листопада, зосередивши на Брусилівському напрямку 6 танкових і одну моторизовану дивізію, противник зумів після запеклих боїв захопити Брусилів. У район на північ і схід від міста був терміново перекинутий 94 ск 1 гв. А. З Букринського плацдарму на ділянку Фастів, Трипілля слідом за 40 А протягом 14–20 листопада було перегруповано частину сил 27 А. Основні зусилля 2 ПА були зосереджені проти наступаючих танків і піхоти противника [14, с. 393–394].

Обстановка в районі Житомира і Брусилова продовжувала погіршуватися, 17 листопада після наполегливих і запеклих боїв противник прорвався в районі Кочерова до шосе Житомир — Київ і захопив Коростишів. Для розвитку успіху він продовжував зосереджувати в цьому районі додаткові сили. До наявних тут двох танкових дивізій з-під Букрина підтягувалася 19 тд, а на станції Бердичів розвантажувалася 2-а авіадесантна дивізія, яка прибула з Італії.

18 листопада противник завдав концентричний удар на схід від Житомира і через дві доби ціною вели-

¹² 20 листопада Житомир знову був захоплений гітлерівцями.

чезних втрат опанував містом (16, с. 251, 254).

Ще під час підготовки німецькими військами удару на новому напрямку 3 гв. ТА частиною сил нанесла контрудар по флангу частин противника, що здійснювали перегрупування, вигравши час для перегрупування в район Брусиліва своїх сил. Перейшовши в наступ 18 листопада танкове угруповання вермахту наштотхнулося на організовану оборону 3 гв. ТА, яка займала оборону на самостійній ділянці західніше Брусілова у смугі шириною близько 40 км.

За браком сил і засобів оборона 3 гв. ТА будувалася у вигляді системи протитанкових вузлів опору, які перехоплювали основні танкодоступні напрямки. Така система оборони дозволяла при обмежених силах виділити сильні резерви і створити необхідну глибину оборони. Кожен танковий корпус мав у своєму резерві танкову бригаду (10 танків), а 9 мк — механізовану бригаду (мбр) і отп (25 танків). Корпусні резерви розташовувалися у вузлах доріг, у 4–6 км від переднього краю оборони. А також виділявся армійський протитанковий резерв, за рахунок якого загальна глибина оборони армії сягала 8–10 км [10, с. 352].

21 листопада ударне угруповання вермахту посилене частинами 19 тд в районі Кочерова знову атакували частини 3 гв. ТА на всій ділянці фронту оборони. Бій був запеклим і кровопролитним. Противник успі-

ху не досяг, але поніс великі втрати¹³. Власні втрати — 21 танк (15, ф. 315. оп. 4440. спр. 129. арк. 80–81).

Провівши за ніч перегрупування німецькі війська наступного дня нанесли подвійний удар: з району Кочерова вздовж шосе Київ-Житомир і з району Вільшка у північному напрямку. До кінця дня захопили Ставище, а на південному заході Брусілова — Ястребеньку. Щоб уникнути оточення і знищення по частинах з'єднання 3 гв. ТА відійшли за р. Здвиж і заняли оборону фронтом на північний захід [9, с. 251–253].

Отже, спробу німців прорватися до Києва з заходу було зірвано військами 3 гв. ТА. В результаті успішної оборони було виграно час для підходу резервів Ставки ВГК, а також утримані важливі оперативні рубежі західніше Києва.

23–24 листопада 3 гв. ТА передала смугу оборони, що займала 1 А. Головні сили армії були відведені у другий ешелон фронту, а 7 гв. тк направлений в район Малина, де противник зробив чергову спробу прорватися до Києва уздовж залізниці Коростень-Київ [10, с. 353].

До 25 листопада німецькому угрупованню ціною величезних зусиль вдалося просунути на 35–40 кілометрів [12, с. 342].

26 листопада війська 1 УФ завдали контрудар трьома стрілецькими кор-

¹³ До двох батальйонів піхоти, 65 танків (з них 14 «Тигр») і 2 СУ, спалено — 34, підбито — 31.

пусами по північному флангу Брусилівського угруповання противника і до 30 листопада зуміли стабілізувати оборону на рубежі на схід від Черняхова, Радомишль, Ставище, Юрівка. Однак для нанесення більш серйозного удару по противнику сил не вистачало. Це визнала і Ставка ВГК. Тому 28 листопада вона наказала військам фронту¹⁴ негайно перейти «на жорстку оборону з завданням вимотати сили противника силами нашої артилерії і авіації при спробах його наступу або окремих атак». Для цього вимагалось створити три оборонні рубежі з максимальним використанням протитанкових й інших мін. З підходом 18 А, 1 ТА і інших сил зайнятися підготовкою контрнаступу з завданням розгрому противника і виходу на Південний Буг [3, с. 241–242].

В той час коли війська 1 УФ вели бої за Київ і розширення правобережного плацдарму на цьому напрямку, наступальні бої ЧА розгорнулися на фронті від Гомеля до нижньої течії Дніпра, сприяючи тим самим успішним діям 1 УФ [17, с. 262].

9 грудня Ставка ВГК наказала військам 1 УФ¹⁵ силами 60 А, 4 і 7 гв. тк, 25 тк і 11 ск 18 А було не допустити прориву противника на північ від р. Ірша і на східний берег р. Тетерів. Не пізніше ранку 12 грудня нанести контрудар головними силами

3 гв. ТА (не менше двох тк) з одним ск з району Великої Рачи (5 км на північний схід від Радомишля) у напрямку Малина. Контрудар 3 гв. ТА повинна була забезпечити 17 ад сильною артилерійською підтримкою. Одночасно у наступ мали перейти лівофлангові з'єднання 60 А і танкові корпуси, що діяли в районі Малина, станції Тетерів. Всю штурмову, бомбардувальну і нічну авіацію фронту з ранку 10 грудня необхідно було використовувати для масованих ударів по танковому угрупованню противника, що проривався на Малин. В районі Колонщина, Башев, Шнитки зосередити 1 гв. ТА з її прибуттям [3, с. 245–246].

Протягом грудня німецьке командування двічі робило спроби прорватися до Києва: з 6 по 14 грудня силами п'яти тд здійснювало наступ з району Черняхів на Малин, а з 19 по 22 грудня — з району Коростеня на Малин. Обидві спроби були успішно відбиті військами Червоної армії (ЧА).

В результаті введення у бій на стику 60 А і 38 А одного корпусу 1 гв. А, яка прибула з резерву Ставки ВГК і контрударів військ 38 А наступ ударного угруповання 4 ТА вермахту 22 грудня було зупинено на лінії Злобичі, Веприн, Ставище [2, с. 388].

Противник за час майже півторамісячних боїв зумів на цьому напрямку просунути на 35–40 км, але його ударне угруповання була виснажене і знекровлене. Відбиттям контрна-

¹⁴ Директива Ставки ВГК № 30254 від 28.11.1943.

¹⁵ Директива Ставки ВГК № 30263 від 9.12.1943.

ступу противника завершилася Київська оборонна операція [14, с. 395].

В районі Києва зосереджувалося велике угруповання військ ЧА для проведення чергової Житомирсько-Бердичівської наступальної операції військами 1 УФ.

Втрати радянських військ склали: безповоротні — 26 443, а санітарні — 61 030, всього — 87 473 осіб [18, с. 314].

Висновки. В ході проведення Київської оборонної операції війська 1-го Українського фронту зірвали плани командування вермахту знову оволодіти Києвом і відновити оборону по Дніпру. Військове мистецтво збагатилося досвідом організації та проведення в ході стратегічного наступу фронтової оборонної операції з метою відбиття удару противника, який перейшов в контрнаступ.

При відбитті контрнаступу противника в другій половині листопада важливою умовою успіху військ 1-го Українського фронту був умілий маневр і масоване застосування на загрозованих напрямках танкових військ, артилерії і авіації. Задум гітлерівського командування прорватися до Києва був зірваний завдяки швидкому перегрупуванню 3 гв. ТА, окремих танкових корпусів і бригад, їх наполегливості та активності.

Новим у застосуванні танкових військ в обороні, у порівнянні з попередніми операціями було те, що в обороні на київському напрямку

вони з самого початку застосовувалися у складі першого ешелону військ фронту, а в попередніх танкові армії, складаючи другі ешелони, а танкові корпуси — резерви фронтів, використовувалися спочатку для нанесення потужних контрударів, і тільки під час бою — для оборони другої смуги.

Таке використання танкових військ на завершальному етапі Київської операції було викликано обстановкою, прагненням радянського командування міцно утримати київський стратегічний плацдарм для проведення подальших наступальних операцій на Правобережжі, а також відсутністю у складі фронту і загальновійськових армій достатньої кількості окремих танкових з'єднань і частин для безпосередньої підтримки піхоти першого ешелону.

Для танкової армії специфічним було те, що вона була вимушена перейти до оборони після стрімкого розвитку наступу (на фастівському напрямку) через значний відрив від стрілецьких з'єднань 38-ої армії і до їх підходу самостійно вести оборонні бої.

Київська оборонна операція була здійснена силами 1-го Українського фронту, без залучення великих резервів Ставки ВГК, які в цей час накопичувалися у районі Києва для проведення наступної наступальної операції на Правобережній Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Типпельскирх К. История Второй мировой войны. СПб.: Полигон. — М.: АСТ, 1999. — 796 с.
2. Операции Советских Вооруженных Сил в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг. / т. 2: Операции Советских Вооруженных Сил в период коренного перелома в ходе Великой Отечественной войны (19 ноября 1942 г. — декабрь 1943 г.). — М., 1958. — 520 с.
3. Русский архив: Великая Отечественная: Ставка ВГК: Документы и материалы: 1943 год. Т. 16(5-3). — М.: ТЕРРА, 1999. — 360 с.
4. Гончаров В. Битва за Днепр. 1943 г.: АСТ, АСТ Москва, Хранитель. 2006.
5. Дайнес В. О. Бронетанковые войска Красной Армии / Владимир Дайнес. — М.: Яуза: Эксмо, 2009. — 640 с
6. Манштейн Э. Утерянные победы. / Сост. С. Переслегин, Р. Исмаилов. — М.: АСТ; СПб Terra Fantastica, 1999. — 896 с
7. Jentz T. Panzertruppen, The Complete Guide to the Creation & Combat Employment of Germany's Tank Force. 1943–1945. Schiffer Military History, Atlegen, PA. 1996. P. 117.
8. Коллектив авторов. Боевой состав Советской армии. Часть III. Январь-декабрь 1943 г. — М.: ВНУ ГШ. 1972. — 336 с.
9. Шеин Д. Танковая гвардия в бою / Дмитрий Шеин — М.: Яуза: Эксмо, 2009. — 480 с.
10. Широкоград А. Танковая война на Восточном фронте / Александр Широкоград. — М.: Вече, 2009. — 448 с.
11. История Второй мировой войны 1939–1945 гг.: В 12 т. / Институт военной истории МО СССР, Институт марксизма-ленинизма при ЦК КПСС, Институт всеобщей истории АН СССР, Институт истории СССР АН СССР. — М.: Воениздат, 1973–1982. — Т. 7: Завершение коренного перелома в войне. — М.: Воениздат, 1976. — 522 с.
12. История Великой Отечественной войны Советского Союза 1941–1945: В 6 т. / Институт марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. — М.: Воениздат, 1960–1965. — Т. 3: Коренной перелом в ходе Великой Отечественной войны (ноябрь 1942 г. — декабрь 1943 г.). — М., 1961. — 652 с.
13. Москаленко К.С. 1973. На Юго-Западном направлении. 1943–1945. Воспоминания командарма / Кирилл Москаленко. Книга II. — М: Наука. — 656 с.
14. Дайнес В. О. Советские танковые армии в бою / Владимир Дайнес. — М.: Яуза: Эксмо, 2010. — 800 с.
15. Центральный архив Министерства обороны Российской Федерации (далі — ЦАМО РФ), ф. 315. оп. 4440. спр. 129. арк. 73–74 (80–81).
16. Якубовский И. Земля в огне / Иван Якубовский — М., Воениздат, 1975. — 567 с.
17. Тельпуховский Б.С. Великая Отечественная война Советского Союза 1941–1945. Краткий очерк. — М.: Государственное издательство политической литературы, 1959. — 577 с.
18. Россия и СССР в войнах XX века: Статистическое исследование. — М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2001. — 608 с.: ил.

REFERENCES

1. Tippleskirch K. History of World War II. SPb.: Polygon. — M.: AST, 1999. — 796 p.
2. Operations Soviet Armed Forces in the Great Patriotic War 1941–1945. / Vol. 2: Operations of the Soviet Armed Forces during the period of radical change during the Great Patriotic War (November 19, 1942 — December 1943). — M., 1958. — 520 p.
3. Russian archive: Great Patriotic War: V GK rate: Documents and materials: 1943. T. 16 (5-3). — M.: TERRA, 1999. — 360 p.
4. Goncharov V. Battle of the Dnieper. 1943: AST, AST Moscow, Custodian. 2006
5. Daines V.O. Armored troops of the Red Army / Vladimir Daines. — M.: Yauza: Eksmo, 2009. — 640 p.
6. Manstein E. Lost victories. / Сост. S. Pereslegin, R. Ismailov. — M.: ACT; SPb Terra Fantastica, 1999. — 896 p.
7. Jentz T. Panzertruppen, The Complete Guide to the Creation & Combat Emigration of Germany's Tank Force. 1943–1945. Schiffer Military History, Atlegen, PA. 1996. 117 p.
8. The team of authors. Combat composition of the Soviet army. Part III. January-December 1943 — M.: GS University. 1972. — 336 p.
9. Shein D. Tank Guard in battle / Dmitry Shein — M.: Yauza : Exmo, 2009. — 480 p.
10. Shirokorad A. Tank war on the Eastern Front / Alexander Shirokorad. — M.: Veche, 2009. — 448 p.
11. History of the Second World War 1939–1945: In 12 volumes / Institute of Military History of the USSR Ministry of Defense, Institute of Marxism-Leninism under the CPSU Central Committee, Institute of General History of the USSR Academy of Sciences, Institute of USSR History of the USSR Academy of Sciences. — M.: Voenizdat, 1973–1982. — Vol.7: Completion of the radical change in the war. — M.: Voenizdat, 1976. — 522 p.
12. History of the Great Patriotic War of the Soviet Union 1941–1945: In 6 vols. / Institute of Marxism-Leninism under the Central Committee of the CPSU. — M.: Voenizdat, 1960–1965. — Vol. 3: A radical change during the Great Patriotic War (November 1942 — December 1943). — M., 1961. — 652 p.
13. Moskalenko KS 1973. In the Southwest direction. 1943–1945. Memoirs of the commander / Kirill I Moskalenko. Book II. — M.: Science. — 656 p.
14. Daines V.O. Soviet tank armies in battle / Vladimir Daines. — M.: Yauza: Eksmo, 2010. — 800 p.
15. Central Archives of the Ministry of Defense of the Russian Federation (hereinafter — CAMO RF), f. 315. op. 4440. file no.129. arc. 73–74 (80–81).
16. Yakubovsky I. Earth on fire / Ivan Yakubovsky — M., Voenizdat, 1975. — 567 p.
17. Telpukhovskiy BS The Great Patriotic War of the Soviet Union 1941–1945. A short essay. — Moscow: State Publishing House of Political Literature, 1959. — 577 p.
18. Russia and the USSR in the wars of the XX century: A statistical study. — M.: OLMA-PRESS, 2001. — 608 p.

*Kryvyzyuk L.P., PhD (History),
Deputy Head of the Department of Military
Training of the Hetman Petro Sahaidachnyi
National Army Academy (Lviv, Ukraine)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9094-4061>*

USE OF ARMORED AND MECHANIZED TROOPS IN THE KYIV DEFENCE OPERATION 1943

The WWII approved the armored troops were the main striking power of the land forces. The author of the paper continues studying the role of the armored and mechanized forces in the front as well as in ground operations. The research is devoted to the employment of the armored and mechanized troops in the strategic offense of the front defensive operation. Evolution of the war art during the Kyiv defensive operation regarding the employment of the tank forces as the first echelon front troops while holding the Kyiv strategic bridgehead. There is an analysis of specified actions of a tank troops in changing formation to defense during the rapid assault, concurrently they were combating on their own while the infantry units were approaching.

The scientific novelty of the obtained results is that the role of mobile troops during the defense operation was comprehensively covered.

The objective of the paper is to explore the role and importance of the armored and mechanized forces during the Kyiv defensive operations and contribute to the development of operational art of their actions during the maneuvers and massive employment in areas of potential threats, as well as in the first front-line echelon.

To achieve the purpose of the study, outputs of military history together with the research methods have been applied.

The employment of the tank troops as the first echelon of the front-line forces from the start point in Kyiv defensive operation contributed the novelty in course of combat actions.

That kind of combat combination with the use of the tank troops at the final stage of the Kyiv operation was prompted by the conditions as well as the Soviet commanders' desire to hold Kyiv's strategic bridgehead for further offensive operations on the Right Bank. Additionally there was the lack of sufficient separate tank support units and units for the front line fight to support the infantry of the first echelon.

Key words: *1st Ukrainian Front, Kyiv Defense Operation, tank troops, corps, brigade.*